

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra občanské výchovy a filosofie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Urbanistický vývoj v městské části Praha-Kyje

Development of urbanization of Prague city district Kyje

Zdeněk Kovář

Vedoucí práce:
Studijní program:
Studijní obor:

Ing. Michaela Dvořáková
Specializace v pedagogice
Dějepis základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání

2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Urbanistický vývoj v městské části Praha-Kyje vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití pramenů a literatury v práci uvedených. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne.....

.....

Podpis

Rád bych tímto poděkoval své vedoucí práce Ing. Michaele Dvořákové, Ph.D. za pomoc při výběru práce a umožnění tuto práci tvořit. Dále bych chtěl poděkovat paní archivářce Jarmile Střelbové z Městského úřadu Prahy 14 za laskavost při poskytnutí místní kroniky.

Abstrakt

Cílem bakalářské práce je představit Kyje od založení románského kostela s přílehlou tvrzí, přes vývoj obce, její připojení k hlavnímu městu až po současnost. V jednotlivých historických etapách budou prezentovány významné historické události a jejich politické, hospodářské a kulturní dopady na rozsah, počet obyvatel, uspořádání a vzhled sídla. Práce bude sledovat proměny sídla v souvislosti s obecnějšími vývojovými trendy a ve vztahu k proměnám širší oblasti. Významnou součástí práce tak bude charakteristika procesu industrializace a urbanizace v daném místě a v návaznosti na tyto procesy sledování utváření infrastruktury, vznik samosprávy, vývoj školství, společenský a kulturní život. Autor zdokumentuje proměny obce a později městské části v průběhu 20. století a zasadí je do širších souvislostí politických, hospodářských a kulturních. Součástí práce je vyhledávání a kritické zhodnocení zdrojů informací. Autor bude vycházet převážně z tematických publikací, regionální literatury a časopiseckých článků. Při nedostatku sekundárních zdrojů bude ve vybraných kapitolách zpracovávat zdroje primární.

Klíčová slova

Urbanismus, Praha-Kyje, kostel sv. Bartoloměje, katastrální vývoj, historický vývoj

Abstract

The aim of the bachelor thesis is introduce Kyje from the establishment of the Romanesque church with the surrounding keep, its development and connection to the capital city, up until the present time. In the particular historical periods, important historical events will be presented, as well as their political, economic and cultural impacts on the amount of citizens, arrangement and appearance of the seat. The work discusses the seat's transformations in connection with general evolution trends and the link to the transition of the wider area. The integral part of the work is therefore a characteristic of the industrialization and urbanization processes in the given place, which is a basis for monitoring of creating infrastructure, the establishment of autonomy, development of education, social and cultural life. The author presents the transitions of the village, and later on, in the 20th century, the borough's transformation, and sheds light on political, cultural and social links. The thesis also includes searching for the information resources and its assessment. The main basis for the work is thematic publications in the regional magazines and articles. When the secondary resources seem insufficient, the primary resources are worked with.

Key words

Urbanisation, Prague city district Kyje, st. Bartholomeus church, cadastral development, historical development

Obsah

1 Úvod.....	6
2 Lokalita Praha-Kyje	7
2.1 Etymologie názvu.....	7
2.2 Znak městské čtvrti Praha- Kyje	7
2.3 Katastrální území.....	7
3 Přírodní prostředí.....	9
3.1 Kyjský rybník	10
3.2 Fauna a flóra	10
4 Pravěk.....	12
5 Středověk.....	14
6 Novověk	16
7 Dvacáté století	17
7.1 Obecné dějiny obce ve 20. století.....	17
7. 2 Industrializace 20. století.....	18
8 Urbanistický vývoj	19
9 Kostel sv. Bartoloměje	24
9.1 Historie kostela.....	24
9.2 Kostel sv. Bartoloměje – současný vzhled	28
9.3 Ikonografie kostela	30
10 Umělecké památky na území Praha-Kyje	32
10. 1 Fara u kostela sv. Bartoloměje	32
10.2 Památník obětem války	32
10.3 Kamenný kříž	33
10.4 Hřbitov	33
10.5 Škola.....	33
11 Železnice a infrastruktura	35
11.1 Železnice v Kyjích.....	35
11.2 Infrastruktura	35
12 Kulturní život v Kyjích.....	36
13 Závěr.....	37
14 Seznam použitých pramenů a literatury	38

1 Úvod

Pojem urbanismus (z lat. slova urbis = město) je vědní disciplína zkoumající sídelní vývoj vesnic a měst. V nejobecnější rovině můžeme pod tento termín zařadit jakékoliv změny týkající se námi vymezené lokality. Specifičtější kategorií je tzv. urbánní geografie, nebo též geografie sídel. Tato vědecká disciplína zkoumá historii městského osídlení, vývoj měst, polohu měst a jejich funkce. Na základě urbánní geografie se tedy budu snažit popsat zvolené území.

S urbanismem je v úzké spojitosti též architektura a kartografie. Těmto dvěma odvětvím budu ve své práci též věnovat prostor.

Předmětem mé studie je tedy sledovat vývoj území, které dnes spadá pod katastrální obvod Praha-Kyje a sousedních obvodů, které dříve spadaly pod stejnou správu. Jelikož na vývoj budu nahlížet především z historického pohledu, zmíním všechna významná dějinná období a sídelní změny, počínaje pravěkými nalezišti přes středověké založení kostela, novověkou šlechtickou správu, industrializaci s důrazem na stavbu železnice v 19. století a konečně se budu zabývat též průmyslovými stavbami na tomto území postavenými ve 20. století až po hlavní urbanizační fázi – připojení území do katastru hlavního města Prahy.

Za účelem kompletního popisu mnou vybraného území nejprve popíšu jeho krajinné schéma a dále vymezím jeho hlavní symboly. Mezi ně patří název a jeho etymologie a znak.

Cílem mé práce je provést komplexní popis vývoje zvoleného území napříč všemi dějinnými epochami. Tímto záměrem bude má práce jedinečným shrnutím problematiky týkající se této dané lokality.

2 Lokalita Praha-Kyje

V následující kapitole se budeme zabývat obecnými informacemi o příslušné městské části. Zejména se zaměříme na etymologii názvu této části, popis kyjského znaku a provedeme deskripci katastrálního území Praha-Kyje.

2.1 Etymologie názvu

Teorie o názvu městské čtvrti Praha-Kyje jsou hned dvě. Jedna z nich je vytvořena na základě zmínky v kronice Václava Hájka z Libočan v kapitole Mnata. Bitva s Moravany. Kapitola popisuje boj Čechů proti Moravanům, kdy se na moravskou stranu přidali Němci.

„[...] ale položivše se nad jedním potokem na přívrší, tu kázali les posekati a udělati na tom místě širokú a mocnu ohradu jako město a dali tomu místu jméno Kyjoví a to proto, neb byli kázali sobě tu mnoho kyjuov nasekati pravice, že chtí všechny Čechy ne meči, ale těmi kyji z té země vyhnati.[...] Po té bitvě Čechové navracujíce se osm set kyjův, kteréž byli Moravané a Němci na Čechy připravili, před knížetem položili. Z toho prvního vítězství všickni veselí byli a tomu místu, na kterémž se to stalo, Kyje jméno dali.“¹

Druhé odvození názvu mohlo být podle Kyjovy rodiny, žádná rodina tohoto jména není v této oblasti zaznamenána, ovšem jméno Kyj je historicky doloženo už od roku 1052.

2.2 Znak městské čtvrti Praha- Kyje

Samostatný znak městská čtvrť nemá. Od roku 1997 vzniká společný znak městské části Prahy 14. Znak zdůrazňuje historické symboly příslušné městské části.

Popis znaku: Jedná se o polcený štít, v jehož pravé části na červeném poli je zobrazeno ve stříbrné barvě se zlatou střechou západní průčelí věže kyjského kostela sv. Bartoloměje. Červená barva pole naznačuje mučednictví, v tomto případě je pravděpodobně myšlen svatý Bartoloměj, který byl zaživa stažen z kůže. V levé části je použit znak rytířského řádu Křižovníku s červenou hvězdou – červený osmihrotý maltézský kříž nad červenou šestipaprscitou hvězdou v černém poli.

2.3 Katastrální území

Katastrální území Praha-Kyje je jedním ze 112 katastrálních území Hlavního města

---

¹ HÁJEK Z LIBOČAN, Václav, Kronika česká [online]. Dostupné na archive.org. [cit. 2015-06-07].

Prahy. Je součástí městské části Praha 14 současně s katastrálním územím Hloubětín, Černý most a Hostavice. Rozkládá se na území 5,69 km² a k roku 2014 máme evidováno 8786 obyvatel.² Katastrální území Praha-Kyje se nachází na severovýchodě Prahy a sousedí s celkem deseti jinými katastrálními územími. Na jihu jsou to Štěrboholy, jejichž společnou hranici tvoří průmyslové komplexy kolem Průmyslové ulice. Na západě jsou to území Malešice a Hrdlořezy, hranici zde tvoří ulice Průmyslová. Silniční most přes údolí Rokytky, který je součástí Průmyslové ulice odděluje Kyje od Hloubětína. Hloubětín obklopuje Kyje i na severu, zde tvoří přirozenou hranici vrch nad Kyjským rybníkem.

Hloubětín dále sousedí se severní částí Kyjí - Kyje na Hutích, která je od zbytku Kyjí spojena úzkým územím vytvořeným vznikem katastrálního území Černý most v roce 1987. Kyje na Hutích dále sousedí na severu s dalším katastrálním územím – Kbely. Tam tvoří hranici oblast Kbelského letiště. Dále zde sousedí se Satalicemi. Železniční dráha ve směru na Lysou nad Labem tvoří na východě hranici s Horními Počernicemi a ulice Chlumecká a horní část ulice Broumarská zase s Černým Mostem. Les Čihadla tvořící přírodní komplex Klánovice-Čihadla vymezuje hranici Kyjí s Hostavicemi. Tím se dostáváme opět zpět na jih, kde začíná katastrální území Štěrboholy.

---

² *Obyvatelstvo a rozloha katastrálních území Prahy 2001–2014* [online]. Praha: Český statistický úřad, [cit. 2015-07-07].

3 Přírodní prostředí

Na území Kyjí zasahují dva z devatenácti pražských přírodních parků. Prvním z nich a zároveň největším ze všech pražských parků je park Klánovice-Čihadla. Vyhlášen byl v roce 1991 a rozprostírá se na ploše o výměře 2222,8 ha. Rozkládá se celkem na území 6 městských částí: Praha 14, Praha 20, Praha 21, Praha – Dolní Počernice, Praha Běchovice a Praha – Klánovice. V městské části Praha 14 park zasahuje na katastrální území Kyjí a Hostavic. Na území Kyjí se nachází část Čihadla. Geologické podloží tvoří pískovce a vápnité jílovce. Na ně nasedají sprašové sedimenty. Území se rozkládá na rozhraní dvou geomorfologických celků: Pražská plošina a Středolabská tabule. Nadmořská výška lokality je 284-286 metrů. Půdu tvoří černozem, hnědozem a vápencové horniny. Vegetaci tvoří dubohabrové háje. Druhým parkem nacházejícím se na území Kyjí je park Smetanka. Tento park se rozkládá na katastrálních územích Kyjí, Hloubětína, Hrdlořez a Vysočan. Na území Kyjí tento park zaujímá nejmenší plochu. Součástí je pouze zalesněná skála vypínající se nad Kyjským rybníkem. Tato skála je tvořena křemencem z období ordoviku a v 50. letech se zde nacházel lom na těžbu opuky (touto opukou je vyložené i zdivo kostela sv. Bartoloměje). Rozsáhlé odlesněné plochy na svazích nad Kyjským rybníkem byly po 50. letech 20. století zalesněny a to převážně akátem, částečně i dubem a habrem. Východní část parku je ohraničena ulicí Tálinská a tak samotný Kyjský rybník již do tohoto parku nepatří. Park zde navazuje přes ulici Broumarská na park Klánovice-Čihadla. Tyto dva parky jsou tak součástí tzv. zeleného klínu, což je pás lesů táhnoucí se od východu Prahy až na vrch Vítkov.³

Na katastrálním území Praha-Kyje se nachází ještě jeden lom. Je situován v lokalitě Kyje na Hutích. Těžební činnost probíhala na hranicích Kyjí a Hloubětína od 18. století. V roce 1767 si dva členové rytířského řádu Křížovníků s červenou hvězdou nechali provést průzkum na zjištění výskytu kamence a uhlí (archiv křížovníků). Následně bylo vyhloubeno pět dolů pojmenovaných jmény svatých: sv. Markéta, sv. Robert, sv. Jan. Nejznámější byl důl pojmenovaný po sv. Antonínu z Padovy, kde se těžil uhelný jílovec. Na počátku 19. století byl severněji od dolu sv. Antonína v pískovcových skalách vyhloubena štola známá jako Fejkova pískovna. Tvar vyhloubené štoly ji dal prozaické jméno Bílý kůň. Těžilo se zde až do začátku 2. světové války.⁴

---

³ Brožura Les Lehovce a čihadla [online]. Dostupné na: <http://portalzp.praha.eu>. [cit. 2015-05-06].

⁴ MÚ Praha 14, Pamětní kniha obce Keje a Hostavic (1894-1977). Str. 230.

3.1 Kyjský rybník

Ačkoliv se dodnes neví, kdy byla dnešní obec Praha Kyje založená, důvod pro založení právě v místech, kde se nachází je dosti zřejmý. První budova, ať už se jednalo o kostel, či dvůr se nacházela v těsné blízkosti vodního toku. Jedná se o říčku Rokytka. Za Rokytkou se zvedal zalesněný kopec, který na severní a východní straně tvořil pro ves přirozenou ochranu. Na Rokytce vybudoval první pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic roku 1344 rybníční soustavu. Jeden z rybníků i v těsné blízkosti kyjského kostela. Díky svému starostlivému působení v místním okolí se dostala jeho podobizna jako malba na stěnu presbytáře v kostele. Kyjský rybník má rozlohu 14,7 ha a řadí se tak podle rozlohy na třetí místo mezi pražskými rybníky. (Na prvním místě se nachází Počernický rybník, též ležící na Rokytce). Objemem vody (455 tisíc m³) se dokonce řadí na první místo mezi pražské rybníky. Široký je maximálně 200 metrů a hluboký maximálně 4 metry. U rybníka se nacházel mlýn, poprvé připomínaný v roce 1739. Dnes již svému účelu budova neslouží. V polovině 19. století přešel rybník železniční most, přes který vedla dráha z Vídně do Prahy.⁵ Již místní kronika píše o Kyjském rybníku v 1. polovině 20. století jako o silně zaneseném. V 60. letech byl stav již neúnosný, rybník zcela zanesený náplavami a větší část plochy zarostlá vegetací. Realizoval se tak plán na odbahnění dna rybníka. To bylo provedeno jen na ½ celkové rozlohy. Kompletního odbahnění se rybník v Kyjích dočkal až v 70. a 80. letech v souvislosti s výstavbou sídliště Černý most. Zároveň zde vznikla sedimentační nádrž, kterou od rybníku oddělila hráz.⁶

Jelikož se stav neutišil a nadále byl rybník zanášen sedimenty a dokonce se v něm objevily i ropné látky, magistrát hl. m. Prahy přistoupil v roce 2007 k revitalizaci rybníka. Jelikož rybník nebylo možné zcela vypustit, přistoupilo se k metodě odsávání vody sacím bagrem a přenesení do vedlejší sedimentační nádrže. Bahno bylo odvezeno na skládku. Revitalizace byla dovršena roku 2009, kdy byl vybudován umělý ostrov uprostřed rybníka k zajištění ekologické stability a biodiverzity. Ostrov se stal hnízdištěm vodního ptactva.⁷

3.2 Fauna a flóra

Z vodního ptactva obývají kyjský rybník kachna divoká, polák chocholačka, slípka zelenonohá, labuť velká a kormorán velký a na 91 druhů motýlů. Dále zde žije skokan zelený. Z Flóry pak kosatec žlutý, tajnička rýžovitá, ostřice otrubová a ostřice nedošáchor.

---

⁵ HRADIL, Radomil. Rokytka: putování k pramenům. Vyd. 1. Hranice 2007. Str. 83.

⁶ Revitalizace Kyjského rybníka [online]. Dostupné na <http://www.lhmp.cz/>. [cit. 2015-05-07].

⁷ Tamtéž.

Rybník je od jara do podzimu využíván k rybolovu a příležitostnému koupání. V zimě je na rybníku provozováno bruslení.⁸

---

⁸ Kyjský rybník [online]. Dostupné na: <http://www.praha-priroda.cz/>. [cit. 2015-05-04].

4 Pravěk

Pravěká naleziště v okolí Prahy jsou zastoupena v hojném počtu. Je to způsobeno vhodnými podmínkami vytvořenými čtyřmi řekami – Vltavou, Labem, Berouнкou a Sázavou. Řeky znamenají život a tato místa jsou tak oblastmi migrací lovné zvěře. Zároveň je tzv. česká kotlina obehnaná horami, což zajišťuje ochranu nejen před nepřízní počasí, ale i cizími živly.

Oblast dnešní severovýchodní Prahy je svými nálezy zastoupena méně v poměru k jiným částem Prahy, ovšem i tak zde, dokonce přímo v Kyjích, můžeme zmínit místa, kde byly v minulosti provedeny pozitivní archeologické nálezy.

Z každého období pravěku je na námi sledovaném území zastoupen alespoň jeden archeologicky významný nález.

Z období doby kamenné, konkrétněji neolitu a eneolitu, nalezneme v Kyjích zmínky o kultuře nálevkových pohárků, jež patří do střední doby kamenné (tedy neolitu) a vyznačuje se typickými poháry s nálevkovými hrdly, které okamžitě po použití byly rozbity. Jeden ze zbytků takovéto nádoby byl nalezen na pláni mezi Kyjským hřbitovem, Jahodnicí a železničními koridory Praha-Kolín a Malešice-Běchovice.⁹

Z pozdní doby kamenné máme pozůstatky pravěkého sídliště v lokalitě dnešního závodu Laktos a výzkum v roce 1976 pro výstavbu sídliště Černý most zaznamenal nález sídliště z doby eneolitu jižně od Chlumecké ulice a západně od ulice Vajgarské.¹⁰

Přesuneme-li se do následujícího období – doby bronzové, poprvé a rozhodně ne naposledy začne promlouvat lokalita na archeologické nálezy nejbohatší, okolí Kyjského kostela a místní školy. Tato lokalita je vymezena ulicemi Prelátská, Šimanovská a Za školou. Ze starší doby bronzové, která se vyznačovala kulturou s mohylovými náhrobky, se dochovaly fragmenty při zdivu hřbitova kolem kostela sv. Bartoloměje.¹¹ Z mladší doby bronzové, která je v českých zemích hojně zastoupena kulturou knovízskou, stojí za zmínění nález zbytků tzv. sídlištní keramiky (amfory, misky, květináče) v místě dnešního školního hřiště Základní školy Šimanovská. Podobné nálezy se objevily i v nedaleké ulici Za školou. Další úspěchy byly zaznamenány i na místě dnešní budovy Telecomu ve Stupské ulici, sousedící s výše zmíněnou

---

⁹ Archiv archeologického ústavu AV ČR, Praha, Fond Praha Kyje, okr. Praha 9. Složky č. 30-31. (dále citováno jako AAÚ).

¹⁰ AAÚ, složka 19.

¹¹ AAÚ, složka 43.

lokací.¹² Zde, při výkopových pracích v roce 1976, byly nalezeny další sídelní pozůstatky pravěké kultury patřící ke kultuře knovízské. Veškeré zde učiněné nálezy jsou momentálně umístěné v Muzeu hlavního města Prahy.

Starší dobu železnou reprezentuje kultura halštatská. Z ní jsou v Kyjích zastoupena místa u kyjského mlýna¹³ a opětovně i okolí kostela. S mladší dobou železnou a kulturou laténskou se již pomalu blížíme do 1. století n.l. Odkazy této kultury byly nalezeny u domu čp. 48 v ulici Za školou a opět u kostela sv. Bartoloměje.¹⁴

V následující době římské a době stěhování národů se již pohybujeme v datacích vymezujících náš letopočet. Ve stráni nad říčkou Rokytou, kde se dnes nachází zahrádkářská kolonie, byly nalezeny ostatky z doby římské a pozoruhodný nález z doby stěhování národů byl objeven při výkopu jímky na parcele v dome čp. 48 v ulici Za školou. Roku 1976 zde archeolog Sabina našel pozůstatky langobardského bojovníka. Z kostry zbyla část lebky, dolních končetin a z nástrojů meč, štítová puklice, hrot kopí a keramická nádoba.¹⁵

Pravěk je tedy jak na našem území, tak i v naší konkrétní lokalitě zastoupen výrazně. Nenalezneme tu zastoupeny veškeré známé kultury (např. kultury mladší doby kamenné, přesněji lineární, vypíchaná, lengyelská, nemají v severovýchodní části Prahy zastoupení), ovšem kultury pozdějších období již zastoupeny jsou. Většina nálezů se nachází v blízkosti vodního toku, ať již to je kolem dnešního Kyjského rybníka, či dále po toku říčky Rokytky.

---

¹² AAÚ, složky 20-22.

¹³ AAÚ, složka 3.

¹⁴ AAÚ, složka 42.

¹⁵ AAÚ, složka 21.

5 Středověk

První zmínka o vsi s názvem Kyje je mytologického charakteru. O Kyjích se dočítáme v Hájkově kronice (viz výše). Václav Hájek výše zmiňovanou bitvu mezi Čechy a Moravany datuje do roku 794. Stejná událost je považována za počátek dějin Kyjí i ve spisku Topografische Tabelle, který je součástí historických spisů farní kroniky a který vytvořil farář Joseph Schlesinger ve druhé polovině 19. století.¹⁶ I on se zde odkazuje na Hájkovu kroniku.

První doložená písemná zmínka o vsi s latinským názvem Kig je obsažena ve formuláři biskupa Tobiáše. Tato sbírka, celým jménem nazvaná Formulář biskupa Pražského Tobiáše z Bechyně, je cenným zdrojem informací o době vlády Přemysla Otakara II. a jeho syna Václava II. Dochovaný formulář obsahuje mnohačetnou korespondenci mezi biskupem a králem. V jedné z mnoha stížností se biskup zmiňuje i o tom, že roku 1289 mu Konrád a Jindřich z Alternburka uloupili mnoho koní v Kyjích. Doslovný přepis latinského textu zní takto: „[...] *nam idem viri malivoli, spolio, per quod nos et nostros in prefata curia nostra de Kig equis quam pluribus...*“¹⁷ neboli „zle smýšlející muži (Konrád a Jindřich) způsobili škody na mnohých koních na našem dvoře Kyje.“

V Čechách jsou tři obce s místním názvem Kyje. Kromě těch u Prahy se jedná o Kyje u Jičína a o obec Kyje (dnes již) součástí obce Hajnice v Pardubickém kraji. Jelikož však biskup Tobiáš se dále v textu zmiňuje o panství Liblice u Českého Brodu, je jasné, že jeho državy se nacházely poblíž tohoto panství, a tak není pochyb, že skutečně se jedná o první zmínku o dnešní městské části Praha-Kyje.

V roce 1386 je v Kyjích připomínáný manský dvůr s tvrzí, který byl majetkem Ješka z Kyj, faráře v té době již arcibiskupského dvora.¹⁸ Roku 1403 zde sídlil Otík z Kyj, místopisář desek zemských, který své kyjské panství rozšířil o několik další dvorů. Jeden z nich vlastnil vyšehradský děkan, jehož majetek byl za husitské revoluce zkonfiskován a předán staroměstskému měšťanovi Matějovi z Dlouhé ulice. Dalším doloženým vlastníkem jednoho z kyjských dvorů na počátku 15. století je Jan Prčka, dvůr po něm zdělila dcera Anna a její muž Vilém z Líbeznice. Ve druhé polovině 15. století vlastnil tento dvůr jejich syn Petr.¹⁹

---

¹⁶ SOKA Praha-východ, Fond Farní úřad Kyje, Historické spisy.

¹⁷ NOVÁK, Jan Bedřich, ed. *Formulář biskupa Tobiáše z Bechyně: (1279-1296)*. Praha 1903. str. 89.

¹⁸ Pražské biskupství bylo povýšeno na arcibiskupství v roce 1344.

¹⁹ VLČEK, Pavel a kol. *Umělecké památky Prahy. Velká Praha*. Vyd. 1. Praha 2012. Sv. 1, str. 792.

Během husitských válek kostel i fara zpustly. Arcibiskupské zboží bylo zastaveno a rozprodáno. Vlastnictví Kyjí přešlo z bílinských arcijáhnů na staroměstské měšťany. Ti zdejší usedlosti vlastnili až do roku 1547.²⁰

---

²⁰ PRÍX, Dalibor, VŠETEČKOVÁ, Zuzana. Středověký kostel sv. Bartoloměje v Praze 9 - Kyjích do počátku husitských válek. *Umění. Časopis Ústavu dějin umění Akademie věd České republiky*. 41, č. 3-4, (1993). Str. 233.

6 Novověk

V roce 1547 vládl v českých zemích Ferdinand I. Ten také na základě konfiskací po nepodařeném odboji měst zabavil majetek staroměstských měšťanů a v roce 1550 jej přisoudil Janu Rašínovi z Rýzmburka, který v té době sloužil jako krajský hejtman. V této době přecházelo vlastnictví Kyjí z jednoho rodu na druhý. Po pánech z Rýzmburka vlastnili Kyje pánové z Harasova. Po Adamu Šťastnému Hrzánovi z Harasova zdědil panství Václav Hrzán z Harasova, za něhož došlo k významné události v historii Kyjí. Sám Václav Hrzán z Harasova předal v roce 1570 správu kostela faráři pražského novoměstského kostela sv. Jindřicha. Od této chvíle se stává kostel sv. Bartoloměje pouze filiálním.²¹

Roku 1587 vlastnil kyjské panství Václav Robnháp ze Suché a hned o rok později Adam Zápský ze Záp, který byl příbuzensky spřízněn s pány z Harasova. Jeho manželkou byla Mariana Hrzánová z Harasova, které také odkázal roku 1600 své dědictví. Ta vytvořila z dvou poddanských gruntů Kyjského a Dubečského nový dvůr. Po smrti Mariany roku 1612 zdědil obec Kyje její nezletilý vnuk Adam Zápský. Ten se později účastnil protihabsburskému povstání v letech 1618-1620, kvůli kterému přišel o zdejší panství, které získal Jan Daniel Kapr z Kaprštejna. Roku 1657 odkoupil Kyje za 24 tisíc zlatých kníže Karel Eusebius z Lichtenštejna.²² Karel Eusebius byl v té době hlavou rodu Lichtenštejnů, který byl jedním z nejmocnějších rodů na českém území po třicetileté válce.

Lichtenštejnové vlastnili uhříněvské panství a právě k této državě Kyje přiřadili.²³ Slavný český rod vlastnil Kyje až do zavedení obecní samosprávy roku 1848. Obecní úřad získal své sídlo v bývalé budově statku u kostela. Obce byly vyňaty z moci rychtářů a konšelů, jež jmenovala vrchnost a samy si volily své zástupce (starostu apod.). Kyje se stávají součástí okresu Karlínského, ovšem až do 1. světové války si vrchnost udržovala vliv v rozhodování o drobných obecních záležitostech. V patronátu uhříněvského panství stále zůstal místní kostel, fara i škola. Roku 1850 vzniká nová politická obec Kyje, do které spadají Hostavice a Aloisov.²⁴

V roce 1841 je v Kyjích postavena nová budova školy. Původní škola stávala u hřbitovni zdi a poprvé je zmíněna k roku 1816

---

²¹ VLČEK, str. 793.

²² Tamtéž.

²³ MÚ Praha 14, Pamětní kniha obce Keje a Hostavic (1894-1977). Str. 7.

²⁴ Tamtéž. Str. 80.

7 Dvacáté století

7.1 Obecné dějiny obce ve 20. století

Roku 1921 je podle Habrmanova zákonu o šíření osvěty i v nejzapadlejších dědinách v Kyjích zřízena vedle té školní i veřejná knihovna čítající 86 knih.²⁵ V roce 1924 je v Kyjích zaváděno veřejné elektrické osvětlení a první dodávka proudu začíná roku 1925.²⁶ Ve 20. letech se projevuje i v Kyjích dopad průmyslové konjunktury. Narůstá počet novostaveb a zároveň vznikají nové parcely na pozemcích patřících velkostatkářům důsledkem pozemkové reformy v roce 1926. Takto byly rozparcelovány pozemky Lichtenštejnů a velkostatkáře Freye. Jejich majetek připadá Praze a ta jej za 220 Kč za hektar prodává místním občanům.²⁷

Od roku 1923 získává pravidelně až do zániku První republiky nejvíce hlasů v Kyjích Komunistická strana Československa. Její představitelé měli zájem přejmenovat Aloisov na čtvrť Moskva, což ovšem jednak narazilo na nelibost místních občanů a dále na zamítavé rozhodnutí z ministerstva vnitra.²⁸

Druhá světová válka poznamenala Kyje mnohem více než první. Nejen občané, ale i samotná obec byla válkou zasažena. Okamžitě po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava 15. března 1939 obsadili němečtí důstojníci vyhrazené obytné budovy a statky v Kyjích, kde si zřídili své základny. Jméno Kyjí bylo poněmčeno na Keeg, odstraněny byly veškeré upomínky na T. G. Masaryka a veškeré vývěsní cedule byly přepsány dvojjazyčně. V obci bylo nařízeno zastavení stavební činnosti s výjimkou pro válku důležitých staveb. Přestavěn byl tak jen mlýn, který v té době patřil občanu Radkovskému, jenž přijal německé občanství.²⁹ Kyjí se dotklo i bombardování Prahy. Zasaženy byly třemi leteckými nálety Spojenců, ačkoliv přímým cílem náletů nebyly. V okolí Kyjí se totiž nacházela průmyslová centra ve Vysočanech provozující válečnou výrobu pro Němce a vojenské letiště ve Kbelích, kde se nacházela i německá letadla. To všechno byly cíle pro spojenecké bombardování ve dnech 14. února a 25. března 1945.

Nad Kyjemi přeletělo celkem asi 10 bombardovacích letadel a zasažena byla plocha o rozloze 125 ha, na níž spadlo 6 až 8 tisíc bomb. Osm budov bylo přímo zasaženo a na následky

---

²⁵ MÚ Praha 14, Pamětní kniha obce Keje a Hostavic (1894-1977). Str. 201.

²⁶ Tamtéž. Str. 232.

²⁷ Tamtéž. Str. 240.

²⁸ Tamtéž. Str. 280.

²⁹ Tamtéž. Str. 439.

bombardování zemřelo celkem 8 osob. Dva obyvatelé Kyjí přímo v obci, 3 v Satalicích, zbylí byli němečtí vojíni. Celkem bylo raněno 15 lidí a poškozeno 113 domů.³⁰

Další boje na území Kyjí se odehrály až v posledních dnech války. Od pražského povstání 5. května do 9. května probíhaly poslední pozemní lokální boje, jak Němci opouštěli Prahu. V místní škole vzniklo velitelství kyjského bojového úseku a na třech místech v Kyjích vznikly barikády. Všechny byly postaveny na Českobrodské ulici vedoucí do centra. Z centra přijel i obrněný vlak, který ostřeloval okolí. Zastřeleni byli dva Němci jedoucí na motorce od Rajské zahrady a padl i jeden důstojník SS. V reakci na to se do Kyjí blížilo na 500 mužů z oddílu SS, kteří zajali na 250 mužů ve věku od 14 do 60 let a chystali se je popravit. K tomu však nedošlo. Následně Němci donutili místní obyvatele k rozebrání barikád a tím uvolnění prostorů pro vjezd sedmi tanků. Přestřelka se odehrála u hřbitova. Padlo v ní několik místních obyvatel a zajato bylo dalších šest, kteří byli postaveni ke hřbitovní zdi a zastřeleni. To znamenalo největší ztrátu na životech za druhé světové války v dějinách obce. Němci následně postupovali od Prahy ve směru na Benešov, aby se vyhnuli příjíždějící Rudé armádě. Ta, pod vedením Maršála Malinovského, do Kyjí dorazila 9. května 1945 v ranních hodinách. Místní občané je vítali jako osvoboditele a ubytovali je ve svých příbytcích.³¹

7. 2 Industrializace 20. století

Do poloviny 20. století měly Kyje charakter příměstské zemědělské oblasti. Průmyslová centra ležela dále po toku řeky Rokytky (Tesla Hloubětín, ČKD Vysočany). Po připojení Kyjí ku Praze začala být tato lokalita pro investory lákavá. Dobrá dopravní dostupnost u výpadové silnice na Český Brod a mnoho volných stavebních parcel tvořily ideální předpoklady pro vybudování mlékárenského závodu Laktos Kyje. V době zahájení provozu v květnu 1981 se jednalo o největší a nejmodernější mlékárenský závod ve střední Evropě.³²

Od 80. let minulého století sídlil v Kyjích Národní podnik pražské cukrárny a sodovkárny. Po roce 1989 tento podnik koupila nadnárodní evropská společnost Coca-Cola Beverages plc. se sídlem v Londýně, která vyrábí a distribuuje značkové výrobky Coca-Cola po celé Evropě. Na český trh dodává nejkomplexnější nabídku nealkoholických nápojů.³³

---

³⁰ MÚ Praha 14, Pamětní kniha obce Keje a Hostavic (1894-1977). Str. 465-468.

³¹ Tamtéž. Str. 485-488.

³² Historie firmy Laktos [online]. Dostupné na: <http://www.mlekarnapragolaktos.cz/>. [cit. 2015-05-07].

³³ Počátky nápoje Coca-Cola v Čechách a na Slovensku [online]. Dostupné na: <http://www.coca-colahellenic.cz>. [cit. 2015-05-07].

8 Urbanistický vývoj

První komplexní mapování katastrálních území českých zemí představuje Tereziánský a později Josefínský katastr vydaný za vlády Marie Terezie, respektive Josefa II. v 18. století. Oba katastry navazují na Berní rulu z roku 1654, která představovala první úplný soupis daňových povinností v Českém království. V tereziánském katastru jsou na rozdíl od Berní ruly zaneseny soupisy nejen rustikální (poddanské), ale i půdy dominikální, tedy panské. Josefínský katastr poskytuje přesnější informace než Tereziánský, ovšem nerozlišuje půdu na panskou a poddanskou. To vedlo k nevoli z řad šlechty, a tak byl roku 1792 za vlády Leopolda II. vyhlášen tereziánsko-josefský katastr.

Z Josefínského katastru je v kyjské kronice zmínka o soupis půdy z roku 1788. Z něj lze vyčíst, že v Kyjích bylo v tomto roce 19 budov. Z nich nejvýznamnější bylo dvorské stavení s kostelem, fara (č.p. 12), škola (č.p. 16), mlýn, který vlastnil Václav Stach (č.p. 17), panská hospoda Josefa Langerera (č.p.8) a kovárna, kterou vlastnil místní kovář Jan Svoboda (č.p. 4). Ostatní budovy, převážně chalupy a statky, patřili místním statkářům. Pole a lesy v okolí patřily vrchnosti, tedy šlechticům z rodu Lichtenštejnů.³⁴

Josefínský katastr dále rozděluje plochu obce Kyje na patnáct oddílů. První představuje kostel a jeho nejbližší okolí. Do druhého patří mlýn a přilehlý mlýnský rybník na řece Rokytce, zároveň pozemky až ke chvalské cestě ohraničující hranici s Hloubětínem. Prostor nad rybníkem ke chvalské cestě na hranicích ke Chvalům vymezuje třetí oddíl. Zde mají své pozemky čtyři statkáři (č.p. 10,14,15,19). Čtvrtý oddělení se nazývá na Hutích. Spadá sem panská hospoda, a pole statkářů z č.p. 6,7,10,13,14,15,17,18). Pozemek zde má i statkář ze Chval. Pátý obvod vede od Hutí na sever až k cestě na Satalice. Nachází se zde pole pro celkem 7 občanů včetně faráře Jana Svobody. Šestý oddíl vede od hranic s Hloubětínem k cestě Satalické a na hranice se Kbely. Jsou zde opět jen pole a to rozparcelovány do čtyř částí. Sedmý oddíl vede k Satalicím a obsahuje 4 pole. Na osmém oddíle na cestě od Kbel ke Chvalům nalezneme polí pět. Devátý oddíl se nachází u Čihadel a mají tu svá pole například kovář, mlynář, ale i majitel školy. Desátý oddíl je nazván U Kříže a je na svahu nad rybníkem. Jedenáctý oddíl vede na jih ke Štěrbolům, nacházejí se tu opět panská pole. Ve dvanáctém oddíle se nachází obecná louka a pastviny. Rozprostírá se od rybníka k suchým lukám. Třináctý

---

³⁴ MÚ Praha 14, Pamětní kniha obce Keje a Hostavic (1894-1977). Str. 20.

oddíl je u jezírka pod Čihadly a mají tu své pozemky statkáři Václav Urban a Václav Dvořák. Na čtrnáctém pozemku se nenachází žádná parcela a na posledním patnáctém je Hostavický rybník.³⁵

Zjišťujeme tedy, že na území Kyjí byly převážně pastviny, louky a pole. Dva rybníky a jezírko. Dnes se zde nachází pouze Kyjský rybník.

Samostatně jsou zde uváděny Hostavice, i když v té době patřily pod Kyjský správní obvod. Zde se podle Josefského katastru nacházelo 9 stavení a Hostavice byly rozděleny na 4 oddíly s názvy Štěrboholský (č.p. 1, 2, 6, 9), Počernický (č.p. 1, 2, 3, 5, 6, 9), od Počernických hranic ke hranicím kyjským (č.p. 1, 2, 3, 5, 6, 9) a Luka za luhem (bez stavení).³⁶

Další informace o rozšiřování pozemků jsou vedeny v gruntovních knihách od roku 1812. Dle zápisu můžeme zjistit, že po roce 1812 bylo v Kyjích celkem 22 budov, tedy o 3 více než v roce 1788. V Hostavicích přibýlo 12 nových stavení a tak se celkový počet ustálil na čísle 21.³⁷

Roku 1812 vzniká též osada Aloisov (německy Aloisdorf) nacházející se v kopci nad Kyjským rybníkem. Původně na tomto místě býval dvůr patřící Aloisi z Lichtenštejna. V tomto dvoře se nacházel kravín. Po napoleonských válkách, kdy české země zmáhala neúroda a finanční tíseň (1811 vyhlásilo rakouské císařství státní bankrot), začalo se více pěstovat obilí a řepa. Alois z Lichtenštejna dvůr přeměnil na pole, a jelikož potřeboval mnoho robotníků, tak zde zřídil osadu, kam se za vidinou práce nastěhovalo mnoho lidí. Osada dostala název Aloisov. Dlouhou dobu se tradovalo, že takto byla osada pojmenována samotnými obyvateli s vděku šlechtici. Ale podle gruntovní knihy Aloisova to bylo z rozhodnutí úřednického. Přitom robotníci byli zatíženi vysokými náklady. Sice dostali malý domek se zahrádkou, ale museli pracovat na panských polích. Robotu činila 26 dní v roce. Na tehdejší dobu něco neslýchaného. Osadníci v Hostavicích robovali 13 dní v roce. To vše až do roku 1848, kdy byla robotba zrušena.³⁸

---

³⁵ MÚ Praha 14, Pamětní kniha obce Keje a Hostavic (1894-1977). Str. 21-24.

³⁶ Tamtéž. Str. 27.

³⁷ Tamtéž. Str. 29.

³⁸ Tamtéž. Str. 30.

V nově zavedené gruntovní knize je uvedeno, že Aloisov měl k roku 1813 celkem 29 stavení a předstihl tak v počtu Hostavice i Kyje.³⁹

Další záznam v kyjské kronice je z roku 1840. V tomto období evidovaly Kyje 28 stavení. Mezi vlastníky nejrozsáhlejších panství patřil kníže Alois Lichtenštejn a statkář Bedřich Frey. Kníže vlastnil majetek o rozloze 722 jochů a 727 sáhů, což odpovídá 360 hektarům. Majetek zahrnoval usedlosti (č.p. 9, 21, 28), pole, louky, pastviny, bažiny, kameniště, potoky, rybník a polní cesty. Statkář Bedřich Frey vlastnil usedlosti č.p. 7, 10, 13, 25. V budovách č.p. 10 a 25 se nacházela hospoda. Bedřich Frey vlastnil dále pole, louky a pastviny o celkové výměře 78 jiter a 619 sáhů, což představuje 45 hektarů. Mlýn v této době vlastnil potomek Václava Stacha, Marie Stachová.⁴⁰

V Hostavicích se nacházelo 20 stavení a největšími vlastníky byli opět Lichtenštejn a Frey. Lichtenštejn zde vlastnil pole, louky, pastviny, vodstva a cesty o celkové rozloze 66 jochů a 2300 sáhů, což představuje kolem 33 hektarů, čili desetkrát méně než v Kyjích. Bedřich Frey zde vlastnil pouze pole o výměře 2 jochy a 1543 sáhy, tedy kolem 1,5 hektaru. Mezi vlastníky stavení zde byla nejvíce zastoupena rodina Limpova. Dvě stavení vlastnila Anna a dvě její otec Fidelius.⁴¹

Od sčítání roku 1843 se vedle počtu usedlostí uvádí rovněž i počet obyvatel. K roku 1843 bylo v Kyjích (a Aloisovu) 56 stavení a 311 obyvatel. Stejný počet stavení je vykazován i v letech 1857 a 1869, jen roku 1857 zde žije 493 obyvatel a roku 1869 453. V roce 1880 se Kyje a Aloisov rozrostly na 61 stavení s 574 obyvateli a roku 1890 na 63 obydlí se 634 obyvateli. V Hostavicích počet domů při sčítání v 19. století osciloval kolem čísla 21 a počet obyvatel mezi 131 a 224. Největší nárůst v obou lokalitách byl mezi léty 1843 a 1857.⁴²

Sčítání roku 1921 přineslo hlubší informace o obyvatelstvu. Nově byli občané dotazováni na pohlaví, náboženské vyznání, státní příslušnost. Díky tomu si můžeme vytvořit určitou představu o rozložení obyvatelstva na základě příslušných znaků. V samostatné osadě Kyje bylo 58 domů, v nichž žilo 608 obyvatel. Z toho 308 mužů a 300 žen. 590 z nich bylo československé národnosti. Ostatní byli cizí. Evidováno bylo 379 příslušníků katolické víry, 8 evangelické, 19 československé bratrské, 8 jiné a 194 občanů nevyznávalo žádnou víru. Druhou

---

³⁹ MÚ Praha 14, Pamětní kniha obce Keje a Hostavic (1894-1977). Str. 31.

⁴⁰ Tamtéž. Str. 40.

⁴¹ Tamtéž. Str. 43-44.

⁴² Tamtéž. Str. 50-51.

nejpočetnější osadou byly Hostavice. Zde stálo 22 domů, v nichž bydlelo 208 obyvatel, z čehož poměr mužské populace k ženské tvořil 108:100. 191 obyvatel bylo československé národnosti, zbylí byli cizí. Katolickou víru vyznávalo 148 osob, 11 jinou, 49 lidí bylo bezvěrných. Nebyli zde evidováni žádní evangelisté. Třetí osadu reprezentoval Aloisov se 39 domy a 340 obyvateli. Pouze zde bylo více žen než mužů a to konkrétně 181 žen a 159 mužů. Všichni z nich byli československé národnosti. V Aloisově žilo více lidí bez víry nežli hlásící se k nějaké církvi. Konkrétně nevěřících bylo 178, křesťanů 156, evangelistů 3 a 3 byli i zástupci československé církve bratrské.⁴³

Celkem tedy v politické obci Kyje k roku 1921 bylo evidováno na území o rozloze 896 ha celkem 120 domů s 1156 obyvateli, z nichž větší počet tvořily ženy. Těch zde bylo konkrétně 581, zatímco mužů jen 575. 1121 lidí se hlásilo k československé národnosti, zbylých 35 byli cizinci. Podle vyznání se lidé dělili na katolíky v počtu 683, evangelíky (11), 22 zástupců českobratrské církve a 19 jin víry. Celkem 421 lidí bylo bez víry.⁴⁴

Po 1. světové válce byly pro navrátilší se legionáře a jejich rodiny vyčleněny pozemky na území Jahodnice v katastrálním obvodu Hostavice. To zapříčinilo nárůst obytných prostor. Poprvé v Hostavicích bylo evidováno více domů než v Kyjích. Na sčítání roku 1921 se tento fakt ještě neprojevil, ale naplno se promítl do sčítání roku 1931. Můžeme zde sledovat nárůst počtu domů mezi léty 1921 a 1931 z 59 na 184 v případě Kyjí a z 22 na 286 v případě Hostavic.⁴⁵

V roce 1922 přestávají být Kyje součástí okresu Karlínského, který zaniká připojením ku Praze. Kyje se stávají součástí nově vytvořeného okresu Praha-venkov. Sídlo úřadu bylo v Praze na Smíchově. To, že Kyje nebyly připojeny už v tomto roce k Velké Praze (jako například sousední Hloubětín) jim velice uškodilo v rozvoji infrastruktury (do Hloubětína byl okamžitě zaveden tramvajový spoj). V roce 1923 se začíná pro Kyje uvádět úřední název Kyje u Prahy. Do té doby byly Kyje úředně vedené jako Keje.⁴⁶

V proběhlém sčítání v roce 1933 měla politická obec Kyje celkem 5973 obyvatel a 720 domů. Úředně byla rozdělena na čtvrtě a tak vzniklo 11 částí: Staré Kyje, Aloisov, Pod hájem (u Hloubětínské cesty), Nad rybníkem (směrem k Černému mostu), Na hutích, U rajske zahrady, Masarykova čtvrť (název pojala až po výslovném souhlasu prezidenta Masaryka roku

---

⁴³ MÚ Praha 14, Pamětní kniha obce Keje a Hostavic (1894-1977). Str. 203.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Tamtéž. Str. 204.

⁴⁶ Tamtéž. Str. 223.

1934), Staré Hostavice, Za prvním (mezi Kyjemi a Hostavicemi), Na kabátě (směrem k Dolním Počernicím) a Jahodnice.⁴⁷

Ve třicátých letech projevila podnikatel Tomáš Baťa zájem o investiční činnost v kyjském katastru. Koupil od A. Kolmana velkostatek v Hostavicích a předkládá plán pro vybudování nového zahradního města s náměstím, školou, obchodními domy, lázněmi, tělocvičnou obklopené dvojdomky pro svobodné občany. Centrum vymezil na vrch Čihadla a pod ním u Rokytky měly vzniknout tenisové kurty a sportovní stadion. Firma Tomáše Bati by zavedla do obce nový vodovod a kanalizaci. Tento smělý projekt, který by jistě oživil a výrazně přispěl k rozvoji Kyjí, zůstal pouze v teoretické rovině plánů.⁴⁸

Kyje se dočkaly připojení k Praze v roce 1968 a staly se tak součástí devátého pražského obvodu s úřadem ve Vysočanech. Ve stejném roce se od politické obce Kyje odloučily Hostavice. Připojení k Praze pro Kyje znamenalo změnu názvu z Kyje u Prahy na Praha-Kyje. Zároveň bylo provedeno kompletní přejmenování ulic. Bylo rozhodnuto, že ulice v nově připojené části Prahy dostanou pojmenování po rybnících v jižních Čechách. Vznikla tak např. ulice Tálinská, Rožmberská, Dvořišská, Sykovecká atp. Kyje jako součást Prahy rovněž lákala investory. V 70. letech zde byl zaznamenán výrazný stavební rozmach. Projekt sídlištního komplexu pro 15 tisíc lidí na Čihadlech nebyl proveditelný, ovšem sídliště Černý most mělo pro svou výstavbu zelenou. Díky tomu vzniklo nové katastrální území Černý most, k němuž se připojila i čtvrť Rajská zahrada. Nový funkcionalistický stavební sloh pozměnil i panorama nad Kyjským rybníkem. Na místo rodinných domků a vilek na vrchu Lehovec zde vyrostly tři paneláky, které nyní tvoří dominantu lehoveckého kopce, viditelnou až ze severního okraje Prahy.⁴⁹

---

⁴⁷ MÚ Praha 14, Pamětní kniha obce Keje a Hostavic (1894-1977). Str. 326.

⁴⁸ Tamtéž. Str. 357.

⁴⁹ Tamtéž. Str. 540.

9 Kostel sv. Bartoloměje

Kostel představuje základní urbanizační jednotku. Je centrem nejen sakrálním, ale i světským. Jedná se povětšinou o prvnínějstarší sídelní jednotku (budovu) v místě.

9.1 Historie kostela

Přesné datum počátku a trvání stavby kostela je sporné. Mnoho pramenů uvádí rozdílné informace. Při určování stáří historických budov se používá několik metod. V ideálních případech, se v útrokách památek najde základní kámen s datem vzniku, či o tomto aktu pojednává soudobá kronika. Bohužel, ani jeden z těchto případů, není případem kostela sv. Bartoloměje. Je pravdou, že kostel zmiňuje Václav Hájek ve své kronice, kde píše: „*Roku toho (1014) také kníže Oldřich rozkázal slavný kostel ve vsi Kyjích postaviti, a to proto, neb jest nějaké skrze ducha božího měl oznámení i rozkázání, aby tak učinil.*“⁵⁰

K tomuto datu ovšem nemáme žádné jiné verifikující informace, a tak to musíme brát více než s rezervou. Co se týče první věrohodné dochované zmínky o kostele sv. Bartoloměje, tak tu nalezneme v listině, kterou vydal dne 20. července 1306 pražský biskup Jan z Dražic (v pořadí čtvrtý), v jehož držení (resp. v držení pražských biskupů) kostel byl. Touto listinou biskup připsal bílinskému arcijáhenství, které v té době disponovalo jen velmi omezenými finančními prostředky, užítky z farního kostela v Kyjích. Za to biskup očekával, že zde arcijáhnové budou ustavovat vikáře, kteří se budou o farnost starat. Těmto vikářům musejí arcijáhnové postoupit část svých příjmů z prebendy. Za to však budou osvobozeni od placení poplatků biskupské komoře a papežským legátům.⁵¹ Je nepochybně jisté, že roku 1306 již kostel v Kyjích stál.

Jelikož se Jan z Dražic zmiňuje o kostele jako farním, musela být součástí kostela i fara. Aby vikáři mohli spravovat kostel co nejspolehlivěji, měli k dispozici dvůr, o kterém se též zmiňuje Jan z Dražic ve své listině. Dodnes ovšem nevíme, zda tento dvůr sloužil jako fara, jak vypadal a zda-li byl součástí pozemku kostela či nikoliv.

Důležitým vodítkem se staly nalezené fresky při přestavbě kostela v roce 1781. V presbytáři se našel latinský nápis FVNDATOR.HVIVS.ECLE.IOHES.PRAG.EPSC, neboli

---

⁵⁰ HÁJEK Z LIBOČAN, Václav a LINKA, Jan, ed. Kronika česká. Vyd. 1. Praha 2013. Str. 297.

⁵¹ PRÍX, Dalibor, VŠETEČKOVÁ, Zuzana. Středověký kostel sv. Bartoloměje v Praze 9 - Kyjích do počátku husitských válek. *Umění. Časopis Ústavu dějin umění Akademie věd České republiky*. 41, č. 3-4, (1993). Str. 232.

„Zakladatel tohoto kostela Jan pražský biskup“. Tento nápis se nachází přímo nad nástěnnou kresbou zpodobňující biskupa s berlou.⁵² Když se podíváme do historie pražského biskupství, zjistíme, že jméno Jan pro biskupy bylo velice časté. Obzvláště v rozmezí dvanáctého až čtrnáctého století evidujeme čtyři nositele tohoto jména, vykonávající úřad pražského biskupa. Jedná se o Jana I. (v úřadu 1134-1139), Jana II. z Dražic (1226-1236), Jana III. z Dražic (1258-1278) a Jana IV. z Dražic (1301-1343).⁵³ Dalším důležitým elementem, z něhož lze vycházet, je původní stavba kostela. Úpravy vzhledu kostela v průběhu staletí byly pouze drobného rázu, proto jsou na dnešní podobě dobře patrné mnohé znaky z doby, kdy byl založen. Tyto dva faktory byly dominantní při určování stáří kostela.

Jako první se tohoto nelehkého úkolu zhostil piaristický kněz Jaroslav Schaller na konci 18. století ve svém díle *Topographie des Königreiches Böhmen*. Zde ovšem ještě neuvádí přesnou dataci, pouze udává výše zmíněné body jako vodítka k identifikaci. Prvním tedy, kdo vynesl konkrétní odhad, byl Antonín Baum, český architekt a archeolog 19. století, který ve své monografii datuje vznik do episkopátu biskupa Jana III. z Dražic, tedy do druhé poloviny 13. století. Ke stejnému určení dospěl i architekt a historik umění Bernhard Gruber, který ve své publikaci *Die Kunst des Mittelalters in Böhmen* sepsané v 2. polovině 19. století uvádí, že díky pozdně románské formě architektury a užití určitých již gotických prvků (jetelové obloučky vlysu a oken věže) odhaduje vznik kostela do éry Jana III. Z Grueberových poznatků vychází i Josef Neuwirth, český německy píšící historik českého středověkého umění, ve svém díle *Geschichte der christlichen Kunst in Böhmen bis zum Aussterben der Přemysliden* vydaném v roce 1888. Dalším z autorů píšících o kostele v 19. století byl kněz Ferdinand Josef Lehner, který ve své stati v časopisu *Method* jako jeden z mála přisuzuje vznik kostela do 1. poloviny 12. století a vznik výše zmíněných gotických prvků, které by svědčily o pozdně románském slohu kostela, přikládá až opravě kostela v 19. století.⁵⁴

Tyto poznatky se staly živnou půdou pro závěry českého teologa a renomovaného historika umění Antonína Podlahy, který ve svém díle *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Karlínském* vydaném roku 1901 provedl jakousi syntézu předchozích prací a na tomto základě jednoznačně vymezil vznik kostela do 1. poloviny 13.

---

⁵² PRIX, VŠETEČKOVÁ. Str. 233.

⁵³ Seznam pražských biskupů a arcibiskupů [online]. dostupný na: <http://www.apha.cz/biskupove-prazske-arcidieceze>. [cit. 2015-07-07]

⁵⁴ PRIX, VŠETEČKOVÁ. Str. 235.

století: „*Farní kostel sv. Bartoloměje, románská stavba nepochybně z první polovice XIII. století.*“⁵⁵

Pozoruhodný je ovšem fakt, že sám Antonín Podlaha v díle *Posvátná místa království českého* vydaného v roce 1907 (tedy 6 let po Soupisu památek) neomylně přiřazuje vznik kostela do let 1134-1139: „*Dle latinského názvu nalezeného v presbytáři r. 1782 byl zakladatelem jeho Jan, biskup Pražský. Toho jména byli čtyři biskupové; z podoby stavby samé s jistotou lze souditi, že to byl nejstarší z nich, totiž Jan I. (1134-1139).*“⁵⁶ Co jej přivedlo takto výrazně změnit pohled na věc, zůstává záhadou.

Tímto závěrem se nechal inspirovat i kronikář Tuček, autor kyjské kroniky. V ní je jeho písmem uvedené datum výstavby 1134-1139. Ovšem pozdější úpravou kroniky byla přeškrtnuta jednička na dvojku a datace tak změněna na 13. století.⁵⁷ Důvod ovšem není vysvětlen. Nové světlo do této problematiky vnesl rok 1989, kdy restaurátorské práce znovu odkryly původní malby v presbytáři a našly se i mnohé další. K postavě biskupa, nad kterou se nachází nápis FVNDA TOR, restaurátoři odkryli další nápis, který hlásá, že pražský biskup Jan obnovil kostel (RESTAVRAVIT). Z tohoto pohledu postava na malbě nejvíce odpovídá Janovi IV. z Dražic, jehož episkopát spadá do 1. poloviny 14. století. A skutečně v historických záznamech je zmínka, že Jan IV. po svém návratu z Avignonu roku 1329 intenzivně opravoval biskupský majetek. Je tedy na místě pozměnit význam slova „fundator“, který do té doby byl spojován s výrazem zakladatel. Fundator může znamenat i donátor, tedy člověk, který přispívá na stavbu, ale třeba i opravu kostela, což by vyhovovalo popisu výše zmíněného Jana IV. z Dražic.⁵⁸

Tento závěr by znamenal, že v kostele není žádná zmínka o zakladateli, nemusí se vůbec jednat o biskupa se jménem Jan, a tak s datováním vzniku kostela nám musí pomoci druhý element při rozeznávání stáří budov a tím je architektura.

Jak píše Vlček v *Uměleckých památkách Prahy*, kostel sv. Bartoloměje představuje jednu z nejlépe dochovaných románských staveb na území Prahy.⁵⁹ Znamé jsou stavby v centru

---

⁵⁵ PODLAHA, Antonín a ŠITTLER, Eduard. *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století*. XV, Politický okres Karlínský. V Praze 1901. Str. 208.

⁵⁶ PODLAHA, Antonín. *Posvátná místa království Českého*. Praha 1907. Str. 250.

⁵⁷ MÚ Praha 14, Pamětní kniha obce Keje a Hostavic (1894-1977). Str. 6.

⁵⁸ PRIX, VŠETEČKOVÁ. Str. 237.

⁵⁹ VLČEK. Str. 793.

města např. bazilika sv. Jiří na Pražském hradě, rotunda sv. Longina na Novém městě či rotunda sv. Martina na Vyšehradě, ale mimo hlavní centrum je kyjský kostel unikátní stavbou svého druhu.

Jedná se o jednolodní obdélnou stavbu z pískovcových kvádrů s věží v celé šíři průčelí. Románská architektura je vyjádřena typickými půlkruhovými okny a valenou klenbou. Kostel se řadí mezi tzv. tribunové, jelikož má v podvěží románskou vyvýšenou emporu (tribunu) určenou pro panstvo nebo vlastníka přilehlého panského dvora. V kostele se nachází původní románský triumfální oblouk, který odděluje hlavní loď od kvadratického presbytáře. Oblouk je polokruhový, rozdělený ve tři vždy užší a nižší části. Stavba je plynule stupňovitá od presbytáře přes loď ke věži. Schodiště na tribunu a věž vede ve zdi kostela. Pro Presbytář a loď bylo zvoleno sedlové zastřešení, pro věž valbové. Tyto prvky nám mohou usnadnit zasazení datace vzniku kostela.⁶⁰

Blízkou analogii vykazuje kostel sv. Jiljí v Milevsku. Nalezneme v něm tribunu, schody ve zdi i pozůstatky kvadratického presbytáře. Tento kostel je datován do poloviny 12. století. Podobný kostel se nacházel ve Velkém Chvojně. V tomto kostele se nacházel i triumfální oblouk. Datace vzniku jej řadí do první poloviny 13. století.

Dalším prvkem je věž na západní straně v celé šíři lodi. Takový kostel nalezneme v Potvorově. Jedná se o kostel sv. Mikuláše s datem vzniku ve druhé čtvrtině 13. století. Tento kostel je zároveň i tribunový, ovšem další podobnosti s kyjským kostelem scházejí.

Vidíme tedy, že mnoho prvků se prolíná na kostelech postavených v rozpětí téměř století a půl. Ovšem žádný stejně vypadající kostel v českých zemích nenajdeme.

Podíváme-li se do zahraničí, možnou inspiraci můžeme hledat v německých zemích. V. Mencl viděl podobnosti v bavorsko-falcké architektuře. Kostely s podobnými prvky v Schönfeldu, Kreuzhofu či Zeitldornu vznikaly na sklonku 12. a 13. století. Ale opět žádný nemá dokonale podobný vzhled jako sv. Bartoloměj. Můžeme tedy dojít k závěru, že stavitel kyjského kostela se snažil o unikátní stavbu. Nepřehlédnutelné je však navazování na českou architekturu

---

⁶⁰ KOUTEK, Tomáš. Románské kostely Čech. Vyd. 1. Praha 2014. Str. 40.

2. čtvrtiny 13. století s výraznými pokročilými prvky, které odkazují na pozdní románský sloh.
61

Vývodem z těchto veškerých použitých faktů je uvedení datace vzniku kostela sv. Bartoloměje do poloviny 13. století. Stavitelem tedy mohl být jeden z těchto biskupů: Jan II. (1226-1236), Bernard (1236-1240), Mikuláš z Újezda (1240-1258) nebo Jan III. (1258-1278).

9.2 Kostel sv. Bartoloměje – současný vzhled

První doložené úpravy na kostele proběhly v 16. století. Nejprve byl ve věži zavěšen zvon od zvonaře Stanislava. Na tento fakt odkazuje latinský nápis na zvonu: ANNO DOMINI 1548 ISTA CAMPANA FVSA EST AD LAVDEM DEI OMNIPOTENTIS ET BEATE MARIE VIRGINIS ET OMNIBVS SANCTIS PER ME MAGISTRVM STANISLAVM.⁶²

V druhé polovině 16. století byla klenba kněžiště vymalována neznámým malířem. Svědčí o tom datace vedle díla s letopočtem 1579. Manýristická kresba zpodobňuje 4 evangelisty s jejich atributy. Zároveň ve stejném stylu byla vymalovaná i horní část jižní zdi kněžiště a tím tak doplnila starší gotické výjevy na horních částech severní a východní zdi presbytáře. Během 15. a 16. století postupně zpustl přilehlý arcibiskupský a později arcijáhenský dvůr a tak byla potřeba vybudovat novou místnost pro uložení liturgických předmětů pro konání bohoslužeb. K tomuto účelu byla na počátku 17. století zřízena sakristie v místech původního vchodu. Ten byl zazděn a jeho románský portál přeřalo podkroví sakristie. V západní stěně kostela byl probourán nový vchod s portálem, již však ne románským.⁶³

Roku 1653 přibyl do věže druhý, menší zvon. Ulil jej Mikulášem Löw, o čemž informuje pro změnu německý nápis na tomto zvonu: NICOLAVS LÖW IN PRAG GOS MICH 1653 O GOTT LASS DIR BEFOLLEN SEIN DIE GLOCK VND AVCH DIE KIRCHE DEIN.⁶⁴

Roku 1754 byla obnovena přilehlá fara. To vedlo ke zvýšenému zájmu o stav kostela. Ten do té doby osvětlovala pouze okna ve věži a po jednom okně v lodi (v jižní zdi) a kněžišti kostela. Kostel tedy na severní straně neměl žádná okna.⁶⁵ V presbytáři se na východní straně nacházelo gotické okno, které osvětlovalo oltář. Toto okno bylo roku 1758 zazděno z důvodu instalace nového barokního oltáře a v severní a jižní zdi kněžiště bylo proraženo po jednom

⁶¹ PRÍX, VŠETEČKOVÁ. Str. 238.

⁶² VLČEK. Str. 797.

⁶³ PRÍX, VŠETEČKOVÁ. Str. 240.

⁶⁴ PODLAHA. Soupis památek. Str. 220.

⁶⁵ Tamtéž. Str. 211.

obdélníkovém oknu. Stejná okna byla proražena i v lodi kostela (opět v jižní a severní stěně). K původnímu románskému oknu v jižní zdi tedy přibýlo nové, obdélníkové, a to stejné bylo vyraženo v severní zdi těsně nad sakristií. Na zdi kostela nalezneme ještě jeden typ otvorů ve zdi. Jedná se o velice úzké štěrby nesloužící k osvětlení interiéru kostela, nýbrž fungující jako střílny. To poukazuje na pevnostní ráz kostela. Po jedné střílně nalezneme na jižní i na severní straně kostela.⁶⁶

V roce 1781 byly v bočních stranách lodi kostela prolomeny výklenky a do nich byly vloženy postranní oltáře. Ze stejného důvodu byly otesány strany triumfálního oblouku, aby vytvořily prostor pro oltáříky. Presbytář byl vyzdoben květinovými ornamenty od umělce Kašpara Uhlíře, o čemž svědčí nápis objevený za novým barokním oltářem. Je zde napsáno: PINXIT KASPAR UHLIRS ANNO 1781. Při úpravě kněžiště byl objeven výše zmíněný nápis zmiňující fundátora Jana a malba biskupa. Dominantou presbytáře byl jistě nový barokní oltář, jehož ústředním motivem byl obraz sv. Bartoloměje, jemuž je kostel nejspíše právě od baroka zasvěcen. Obraz byl později přemalován českým malířem Josefem Vojtěchem Hellichem. Po stranách oltáře stával relikviář. Nově byla instalovaná kazatelna. Umístěna byla do lodi k jižní zdi. Přístup na ni byl umožněn schody ve zdi kostela. V r. 1856 byly objeveny na stěnách presbytáře středověké malby zobrazující biskupa Tobiáše z Bechyně, arcibiskupa Arnošta z Pardubic, a světce sv. Jana Evangelistu a sv. Jakuba. Tyto malby jsou datované do počátků vzniku kostela.⁶⁷

Rok 1859 byl opět ve znamení změn. Do této doby nesla věž dřevěné podsebití, které bylo odstraněno. Konečnou podobu dostala věž o 5 let později dozděním horního patra. Zmizely i dřevěné schody vedoucí na emporu z vnějšku. Po tomto prvku zbyly pouze zazděné dveře dodnes dobře rozeznatelné na jižní stěně kostela. Sakristie i předsíň vzniklá kdysi postavením nového vchodu dostala současnou podobu. Ve dvacátém století proběhlo nejdřív důkladné zajištění statiky kostela, kterou provedl stavitel Ladislav Záhora z Jinonic. Kostel byl stažen železnými kleštinami. Na období mezi léty 1973-1989 byla naplánována generální oprava. Plány ovšem narušil nízký finanční rozpočet vymezený na opravy, a tak se stalo, že za 13 let vyrostlo pouze lešení kolem kostela, ale žádné práce nebyly zahájeny. Až v roce 1986 zásluhou nového faráře se započalo s opravami. Kostel byl kompletně vysušen, okna vzniklá v období baroka byla nahrazena obdélníkovými okny se vzorem původního a jediného dochovaného románského okna. Toto okno bylo rovněž restaurované. Byl odstraněn barokní oltář a znovu

---

⁶⁶ PODLAHA. Soupis památek. Str. 211.

⁶⁷ PRIX, VŠETEČKOVÁ. Str. 241.

obnoveno zazděné okno ve východní zdi kněžiště.⁶⁸ Odstraněním oltáře byla objevena kresba Ukřižování na východní zdi kněžiště. Na tyto práce navazovaly v letech 1989-1991 restaurátorské práce v interiéru kostela. Záslouhou manželů Slavíkových byly odkryty původní románské a gotické malby. Některé z nich byly objeveny již dříve a následně zabíleny, jiné byly objeveny vůbec poprvé.⁶⁹ V následující kapitole si podrobněji popíšeme ikonografii kostela.

9.3 Ikonografie kostela

Nejstarší nástěnnou malbou se jeví Ukřižování Ježíše Krista v horní části východní zdi presbytáře. Je zde zobrazeno sedm postav. Uprostřed se nachází Ježíš Kristus na kříži, v pozici typické pro zobrazování ve 13. století. Jedná se o tzv. mystické Ukřižování, kdy Kristus je přibit třemi hřeby ke kříži, má diagonálně rozepjaté ruce a nachýlenou hlavu se zavřenýma očima. Jeho tělo je prohnuté a kolena vybočená. Po Kristově pravé ruce se nachází panna Marie a její sestry Marie Salome a Marie Kleofášova. Po levé ruce Ježíše je sv. Jan Evangelista, sv. Jan Křtitel a biskup s berlí.⁷⁰ Biskup odkazuje na funkci donátora obrazu, kterým byl právě jeden z pražských biskupů. Výjev pochází z druhé poloviny 13. století a tak se může jednat buď o uměnímilovného Mikuláše z Riesenburka (1241-1258) nebo Jana III. z Dražic (1258-1278).⁷¹

V horní části na severní zdi presbytáře je vyobrazena kompozice s názvem Pozdvižení sv. Máří Magdalény. Uprostřed je modlící se světice, kterou obklopuje šest andělů. Paní Všečekková datuje dobu vzniku nejdříve ve 40. léta 14. století.⁷²

Nad souborem těchto výjevů se rozprostírá klenba. Jejíž výzdoba byla rovněž odkryta manžely Slavíkovými. Malba ovšem není již středověká, nýbrž renesanční až manýristická. Je datována do roku 1579. Znárodnuje čtyři evangelisty se svými atributy, sv. Jana s orlem, sv. Marka sedícího na lvovi, sv. Matouše čtoucí knihu a sv. Lukáše sedícího na býkovi. Každý z evangelistů je zobrazen na jedné straně křížové klenby. Součástí této malby jsou i portréty dvou apoštolů nacházející se v horní části jižní klenby. Snad se jedná o sv. Tomáše a sv. Pavla. V 16. století tedy dostal strop presbytáře kompletní výmalbu.⁷³

Pozoruhodné jsou malby rovněž na stěnách kněžiště. Tyto malby byly objeveny již v 19. století, ale následně byly nešetrně zabíleny. Za dnešní stav vděčíme zejména rekonstrukci interiéru na počátku 90. let. Na severní straně presbytáře v levé polovině je portrét pražského

---

⁶⁸ BEDRNÍČEK, Pavel. Příběhy pražských svatyní. Vyd. 1. Praha 2002. Str. 18.

⁶⁹ VLČEK. Str. 796.

⁷⁰ PRIX, VŠETEČKOVÁ. Str. 250.

⁷¹ VLČEK. Str. 796.

⁷² PRIX, VŠETEČKOVÁ. Str. 251.

⁷³ VLČEK. Str. 796.

arcibiskupa Arnošta z Pardubic.⁷⁴ K arcibiskupovi se údajně váže malba v horní polovině této části kněžiště, kde se nachází Pozdvižení sv. Máří Magdaleny, které bylo často takto zobrazováno právě za éry Arnošta z Pardubic.⁷⁵ Je tedy pravděpodobné, že obě kresby byly vymalovány v druhé polovině 14. století. Detailní rozbor odhalil, že původně na místě arcibiskupa byla znázorněna jiná postava. V pravé polovině je zobrazen biskup Jan, nad nímž je latinský nápis informující o zakladateli kostela, který byl odhalen v roce 1781 a díky němuž historici spatřovali v kresbě nejčastěji Jana II. Při poslední rekonstrukci byl odhalen nápis po biskupově levém boku, který informuje o restaurátorovi kostela, což přiklání historiky k domněnce, že dotyčným je spíše biskup Jan IV. z Dražic.⁷⁶

Na východní zdi v levé části je zobrazen biskup Tobiáš z Bechyně. Jeho rozpoznání je snadné, jelikož nad ním se dochoval nápis obsahující jeho jméno a v levé ruce drží prapor se symbolem rodu z Benešova. Tato malba plynule navazuje přes roh kněžiště na malbu Jana IV. a jelikož i chronologicky tito biskupové svým episkopátem na sebe navazovali a tuto linii uzavírá právě z kraje vyobrazený Arnošt z Pardubic, je pravděpodobné, že ve volných místech mezi malbami byli kdysi zobrazeni i další biskupové vykonávající úřad před Tobiášem z Bechyně. Na pravé straně východní stěny jsou zvěčnění dva apoštolové. Jedná se o sv. Jana Evangelistu a sv. Jakuba.

Při vstupu do kostela se v podkruchtí na levé straně nachází barokní socha Ukřižovaného Ježíše Krista. Kristus je zobrazen ve velice atypické pozici. Levou ruku má přibitou na kříži, ovšem pravá ruka je volná a směřuje dolů. Stejným směrem se ubírá i Kristův pohled. Hlava je mírně skloněná. A. Podlaha se domníval, že součástí uměleckého díla byla ještě postava, která nyní chybí.⁷⁷

Na stěnách lodi jsou upevněny barokní sochy dvou českých světců pocházejících z našich zemí, svatého Václava a svaté Ludmily a českého světce cizího původu, sv. Josefa.⁷⁸

---

⁷⁴ Arcibiskupa jednoznačně identifikuje nápis nad ním ARNESTVS ARCHIEPISCOPVS PRIMVS PRAGE(N)SIS.

⁷⁵ VLČEK. Str. 796.

⁷⁶ PODLAHA. Soupis památek. Str. 217.

⁷⁷ Tamtéž.

10 Umělecké památky na území Praha-Kyje

10.1 Fara u kostela sv. Bartoloměje

Současná budova fary vzniká roku 1754. V tomto období se kostel po téměř dvou staletích (1570-1743) opět stává z filiálního (podruženého kostelu sv. Jindřicha na Novém městě) farním. Důvodem byla válka o Habsburské dědictví, při níž nemohl farář svatojindřišského kostela docházet do Kyjí. Patronátní právo ke kostelu má v té době majitelka Lichtenštejnského panství Marie Terezie Savojská (rozená Lichtenštejnová). Nejprve vedl duchovní správu farář Čžipa z Uhříněvsi, který měl zde bohoslužby každou třetí neděli. Jelikož tato situace byla neutěšená, rozhodla se vévodkyně podnitit a finančně podpořit výstavbu fary. Farářem se stal Václav Alexandr Čžipa, který se sem přemístil z Uhříněvsi. Jelikož však neměl odpovídající farářskou hodnost, bohoslužbu za něj vedl kaplan František Novák. Farní obvody tvořily vesnice Kyje, Hostavice, Štěrboholy a Malešice (a po založení i Aloisov). V roce 1786 byly přifařeny i sousední Dolní Počernice (samostatná fara byla v D. Počernicích zřízena až roku 1897). Dnes farnost spravuje farní obvody Kyje, Černý most a Štěrboholy a současný farář je licenciát teologie polského původu Edward Walczyk.

Fara je postavena v pozdně barokním slohu. Na přelomu 19. a 20. století byl na průčelí nad vchodem přidán štukový reliéf s nápisem: PER CRUCEM SALUS (Spasení skrze kříž). Pod nápisem je vyobrazen kříž zasazen do obláčku obklopen dvojicí andělských hlaviček. Pod ním je nápis PAX VOBIS (pokoj vám).⁷⁹

10.2 Památník obětem války

Dvacáté století zažilo hrůzy dvou světových válek. Dopad ani jedné z nich se nemohl vyhnout ani obyvatelům Kyjí. Jako vzpomínka na padlé v 1. světové válce a zároveň oslava vzniku samostatného státu československého byl postaven pomník v blízkosti kyjského kostela. Architektem byl Antonín Chmelař a základní kámen byl svěcen 28. 10. 1922, v den 4. výročí založení republiky. Slavnostně odhalen byl 15. 7. 1923. Ústřední postavu památníku tvoří socha vojáka-legionáře, jenž v rukou třímá československou vlajku, jejíž zahrocenou žerdí probodává na zemi ležícího dvouhlavého orla, symbol habsburské monarchie. Pod skulpturou se nachází hlavní deska a dvě postranní. Tato nová podoba vznikla v 60. letech. Levá deska obsahuje jména padlých kyjských občanů v 1. světové válce, pod tím jsou jména kyjských občanů padlých ve 2. světové válce. Na centrální desce je velký český státní znak a pod ním nápis pojednávající o

---

⁷⁹ VLČEK. Str. 797-798.

sedmi padlých rudoarmějících na území Kyjí ve 2. světové válce. Konečně na pravé desce jsou zapsáni kyjští občané, jež byli popraveni či umučeni v koncentračních táborech. Poslední skupinu tvoří občané Kyjí, kteří zahynuli při náletech na Prahu v roce 1945.⁸⁰

10.3 Kamenný kříž

V prostoru mezi památníkem a kostelem se nachází ještě jedno umělecké dílo. Jedná se o kamenný kříž, který obsahuje nápis Pochválen buď Ježíš Kristus L. P. 1898.⁸¹

10.4 Hřbitov

Do roku 1854 byli obyvatelé Kyjí pohřbíváni do hřbitova kolem kostela. Tento hřbitov, stejně jako celý kostel, byl obehnan ohradní zdí, původně i příkopem. Dnes se na tomto hřbitově dochovaly dva náhrobky. Jeden patří Karlu Krezerovi, c.k. bankovnímu examinatorovi a členovi vlastenecké oekonomické společnosti. Vytvořil jej snad František Xavier Lederer někdy po r. 1805. Tento pískovcový náhrobek zobrazuje postavu truchlící ženy ve splývavém rouchu, která se opírá o náhrobek, hlavu má v dlaních. Původně náhrobek završovala urna a ve spodní části byly socialistické symboly – svázaný obilný snop, srp a kniha. Druhý z náhrobků zdobí kartuš, kterou drží soška barokního andělíčka. Nad kartuší se nachází lebka se zkříženými hnáty (symbol smrti). Nad symbolem je kříž s ukřižovaným Ježíšem Kristem a monogramem INRI. Dále je ve zdi kostela na jižní straně zasazená deska, která byla dříve umístěna na jednom z hrobů. Tato deska pojednává o tom, že zde leží učitel František Klíma (zemřel roku 1856) a jeho žena Kateřina, rozená Barochová.

Nový kyjský hřbitov zřízený v roce 1857 na tehdejším panském poli za vsí sloužil jako místo odpočinku pro obyvatele Kyjí, Hostavic, Aloisova, Jahodnice a Štěrbohol. Středem hřbitova prochází cesta zakončená márnicí. Roku 1945 byl hřbitov rozšířen o urnový háj a na začátku 21. století o tzv. Nový hřbitov s rozptylovou loučkou.⁸²

10.5 Škola

Ředitelem od jejího zřízení na začátku 19. století byl František Vocel a po něm František Klíma, jehož připomíná pamětní deska na zdi kostela. Po přemístění školy do nové budovy v blízkém okolí kostela se vyučovalo ve dvou třídách, ke kterým byla přidružena jedna třída školky. Třídy navštěvovaly děti z Kyjí, Hostavic, Malešic, Štěrbohol, Aloisova, Hrdlořez a Dolních Počernic. Roku 1842 byla v budově zřízena školní knihovna. Roku 1878 se škola

---

⁸⁰ VLČEK. Str. 798.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Tamtéž. Str. 799.

rozšířila na tři třídy a 1894 na čtyři. V roce 1947 získala škola nový prostor v bývalé budově statkáře Spudila v těsnější blízkosti kostela. V této budově vznikly třídy pro první stupeň. Roku 1996 byla „Spudilárna“, jak se budově říkalo, zrušena a původní budova školy byla rozšířena o jedno patro. ⁸³

---

⁸³ MÚ Praha 14, Pamětní kniha obce Keje a Hostavic (1894-1977). Str. 58.

11 Železnice a infrastruktura

11.1 Železnice v Kyjích

19. století je nazýváno stoletím páry. Nejrozšířenějším dopravním prostředkem se v té době stala železnice. V rakouském císařství představoval nejdůležitější koridor spojnice Prahy a hlavního města Vídně. V roce 1839 byla zbudována první část trati mezi Vídní a Břeclaví, následně bylo spojeno Brno a Olomouc. Železnice začala nést pojmenování Severní dráha císaře Ferdinanda. 20. srpna 1845 přijel první vlak na pražské nádraží (dnešní Masarykovo). Kromě Masarykova nádraží bylo zbudováno na této trase už jen jedno, které je dnes součástí pražských nádraží, a to v Běchovicích.⁸⁴ Zastávka v Kyjích, které železnice svými kolejemi v roce 1845 přešla, bylo zbudováno až roku 1892. Ačkoliv se jednalo o hlavní železniční tah a vlaky zde projížděly poměrně často, pouze 2x denně zde zastavoval pouze tzv. smíšené vlaky. Kryté zastávky se Kyje dočkaly až roku 1920. Zastávka nesla název Keje, od roku 1923 Kyje u Prahy a roku 1976 se změnil název na Praha Kyje (i když Kyje byly připojeny ku Praze již v roce 1968. Od roku 1911 stojí u železnice v místě dnešní zastávky budova, jež sloužila původně jako hotel a dnes jako kulturní dům.⁸⁵

11.2 Infrastruktura

Ve 30. letech 20. století byla do Kyjí prodloužena autobusová doprava. Linka 109 jezdila z centra po Českobrodské silnici dále na východ. Souběžně s ní fungovala v Kyjích i linka 110, která spojovala Kyje s Hloubětínem. Tramvaj nebyla do Kyjí nikdy zavedena. Nejbližší tramvajová zastávka se nachází za kopcem v Hloubětíně, kam byla prodloužena při připojení ve 30. letech 20. století.⁸⁶

---

⁸⁴ POLÁK, Milan a BRONCOVÁ, Dagmar, ed. Praha a železnice: nádraží, nádražička a zastávky. Vyd. 1. Praha 2005. Str. 31.

⁸⁵ Tamtéž. Str. 161.

⁸⁶ MÚ Praha 14, Pamětní kniha obce Keje a Hostavic (1894-1977). Str. 345.

12 Kulturní život v Kyjích

Na přelomu 19. a 20. století se lidé přestaly soustřeďovat pouze na práci jako základní zdroj obživy a díky nadbytku potravin jim zbýval v denní době čas na relaxaci a zábavu. Začaly vznikat různé organizace a spolky sdružující občany vyznávající stejnou kratochvíli. Nejinak tomu bylo i v Kyjích. K roku 1919 je založena místní tělocvičná jednota Sokol Kyje jako pobočka dříve založeného Sokolu Hloubětín. Sokol se věnoval různé plejádě sportů od lehké atletiky, přes odbíjenou, tenis, stolní tenis až po lední hokej a fotbal. Patřil sem i ochotnický kroužek loutkového divadla. Do roku 1934 se cvičilo v sále budovy hotelu vedle nádražní zastávky. Za okupace byl Sokol zrušen a po válce dostali jeho členové novou budovu vedle Jiráskova parku, kde sídlí Sokol dodnes. Za první republiky vznikl rovněž spolek dobrovolných hasičů Kyje. Spíše ovšem než výjezdy k požárům, pořádali členové hasičské bály. Ty se konaly v prostorách hotelu. Celkem bylo evidováno na 20 spolků za První republiky. Vedle zmíněných hasičů a Sokolu zde působil spolek zemědělců, svaz čs. záložen, svaz živnostníků, okrašlovací spolek, Stolní společnost střádalů, Obec legionářská, Svaz přátel SSSR nebo Společnost divadelních ochotníků. Za První republiky evidujeme v Kyjích dvě hospody. V nich se konaly různé zábavy (karnevaly, masopust, mikulášská zábava). Každý rok v den svátku sv. Bartoloměje (24. srpen) vznikla v okolí kostela pouť. Z pramenů máme dochovanou statistiku, že v roce 1933 se v Kyjích uskutečnilo celkem 9 plesů, 25 tanečních zábav, 21 divadelních představení a 5 venkovních slavností. V roce 1936 zahájil promítání místní biograf.

Po válce vznikají již samostatné tělovýchovné spolky. Zmiňme kupříkladu spolek rybářů vzniklý v roce 1946. Nadšenci do rybolovu odkoupili od tehdejšího nájemce rybníka pana Vaňhy rybník do vlastních rukou a začali na něm hospodařit. V 70. letech byl v Kyjích ustanovený spolek jachtingu, který též využíval vodní plochu Kyjského rybníka.⁸⁷

---

⁸⁷ MÚ Praha 14, Pamětní kniha obce Keje a Hostavic (1894-1977). Str. 424.

13 Závěr

V práci se mi podařilo shrnout historické osídlení lokality městské části Praha-Kyje. Můžeme směle konstatovat, že v každé ze zmíněných historických epoch došlo na námi sledovaném území k vývoji. V námi sledovaných obdobích jsem se snažil zaznamenat vývoj počtu obyvatel od doby prvních záznamů o tomto statistickém údaji. Ze sčítání lidu bylo patrné, že uvedené čtvrti městské části se rozrůstaly nezávisle na sobě, při sebemenší politické změně – založení osady Aloisov či umístění legionářů z 1. světové války na Jahodnici, se výrazně změnilo demografické složení obyvatelstva a znamenalo významnou změnu v jejich počtu. V té době tyto nově vzniklé části převýšily počtem obyvatel mateřskou ves Kyje.

Základem poznání v oblasti tématu práce mi byla především literatura sekundární. U událostí staršího data, jako například při hledání první historické zmínky o obci, jsem sáhnul i po pramenech primárních. Za účelem bádání jsem navštívil SOkA Praha-Východ se sídlem v Přemyšlení.

Ve své práci jsem čerpal převážně z Pamětní knihy Kejí a Hostavic, uložené na Městském úřadě Praha 14. Záznamy v kronice z 20. století jsou primárním pramenem mé práce. Cenné informace o kyjském kostele jsem získával převážně z článku Dalibora Prixe a Zuzany Vsetečkové v Časopise *Umění*, vydávaného historickým ústavem AV ČR. Práci vhodně doplnila publikace Pavla Vlčka *Umělecké památky Prahy*.

Při zpracovávání materiálu jsem zjistil, že městská část Praha-Kyje je držitelem několika primátů v rámci hlavního města Prahy. Na území této městské části se nachází nejzachovalejší původní románský kostel, u něž jsem se také pokusil o vymezení datace vzniku a stavební charakteristiku. Při bádání jsem kostel shledal velice zajímavým a rozhodl jsem se ho podrobit podrobnějšímu popisu. Vyjmul jsem ho tedy z kapitoly Umělecké památky a věnoval mu patřičný prostor přidělením vlastní kapitoly. Druhým primátem, který tato lokace drží, je největší objem vodní nádrže v Praze, konkrétně se jedná o v práci zmiňovaný Kyjský rybník.

Byl jsem příjemně překvapen zjištěním, že o městské části Praha-Kyje je k dispozici mnoho materiálů. Žádný z nich však komplexně neshrnuje historický vývoj od pravěku po současnost. Tímto jsem snad naplnil hlavní cíl své práce, pojednat o vymezené městské části v celé její šíři.

14 Seznam použitých pramenů a literatury

PRIMÁRNÍ PRAMENY

HÁJEK Z LIBOČAN, Václav a LINKA, Jan, ed. *Kronika česká*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2013. 1447 s. ISBN 978-80-200-2255-4.

MÚ Praha 14, Pamětní kniha obce Keje a Hostavic (1894-1977).

NOVÁK, Jan Bedřich a TOBIÁŠ Z BECHYNĚ. *Formulář biskupa Tobiáše z Bechyně: (1279-1296)*. 1. ed. V Praze: Česká akad. císaře Fr. Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1903. 248 s. Historický archiv. č.22.

SOkA Praha-východ, Fond Farní úřad Kyje, Historické spisy.

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

BEDRNÍČEK, Pavel. *Příběhy pražských svatyní*. Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2002. 547 s. ISBN 80-7207-480-6.

HRADIL, Radomil. *Rokytko: putování k pramenům*. Vyd. 1. Hranice: Fabula, 2007. 179 s. ISBN 978-80-86600-45-1.

KOUTEK, Tomáš. *Románské kostely Čech*. Vyd. 1. Praha: Brána, 2014. 355 s. ISBN 978-80-7243-683-5.

NOVÁK, Jan Bedřich, ed. *Formulář biskupa Tobiáše z Bechyně: (1279-1296)*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1903. 41, 248 s. Historický archiv; č. 22.

PODLAHA, Antonín. *Posvátná místa království Českého: dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v království Českém. Řada první, Arcidiecese Pražská*. V Praze: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1907-1913. 7 sv. Knih Dědictví Svatojanského č. 97, 101, 107, 113, 118, 123, 127. Podíl údů Dědictví Svatojanského na rok 1907,

PODLAHA, Antonín a ŠITTLER, Eduard. *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století. XV, Politický okres Karlínský*. V Praze: Archaeologická kommise při ČA Františka Josefa, 1901. 351 s.

POLÁK, Milan a BRONCOVÁ, Dagmar, ed. *Praha a železnice: nádraží, nádražička a zastávky*. Vyd. 1. Praha: Milpo media, 2005. 231 s. Knihy o Praze. ISBN 80-903481-3-0.

PRIX, Dalibor, VŠETEČKOVÁ, Zuzana. Středověký kostel sv. Bartoloměje v Praze 9 - Kyjích do počátku husitských válek. *Umění. Časopis Ústavu dějin umění Akademie věd České republiky*. 41, č. 3-4, (1993). Str. 231-261

VLČEK, Pavel a kol. *Umělecké památky Prahy. Velká Praha*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2012-. sv. ISBN 978-80-200-2107-6.

INTERNETOVÉ ZDROJE

http://portalzp.praha.eu/jnp/cz/priroda_krajina_a_zelen/lesy/les_lehovec_a_cihadla.html

<http://www.lhmp.cz/vt/prazske-nadrze-2/projekt-obnovy-a-revitalizace-prazskych-nadrzi/850-2/>

<http://www.praha-priroda.cz/vodni-plochy-a-potoky/vodni-plochy-dle-katastru/kyje/kyjsky-rybnik/>

<http://www.mlekarnapragolaktos.cz/>

<http://www.coca-colahellenic.cz/Onas/Historie/>